

بررسی رابطه ویژگی های خانوادگی سربازان آموزشی و هویت دینی آنان

(مطالعه موردی مرکز آموزش مرزبانی محمد رسول الله (ص) ناجا)

محمد رضا مهینه محمد طاهر شیخی^۱ علیرضا خواجه دهی^۲

صفحه ۷۶-۴۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۰۷

چکیده:

یکی از زمینه‌های قابل توجه در دوران جوانی، مذهب و باورهای دینی شخص است. دین یکی از عناصر مهم تشکیل دهنده محتوای هویت است. هویت دینی در یک جامعه از یک سو شامل پایبندی افراد به جوهر دین و ارزش‌های دینی و از سوی دیگر، بیانگر دلبستگی جمعی و عمومی افراد یک جامعه به شعائر، مناسک و نهادهای دینی است. عوامل و فاکتورهای متفاوتی بر هویت دینی جوانان تاثیر گذار است که می‌توان مواردی همچون عوامل خانوادگی، عوامل شخصیتی، شرایط جامعه و محیط پرورش، محیط فرهنگی و دینی، رسانه‌های جمعی و ... را نام برد. در این پژوهش هدف شناسایی تاثیر عوامل شخصیتی و خانوادگی بر هویت دینی فراگیران است لذا تاثیر متغیرهای سطح سواد والدین، محل سکونت و وضعیت تاهل فراگیران آموزشی مرکز آموزش مرزبانی محمد رسول الله (ص) ناجا مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش کل فراگیران آموزشی حاضر در مرکز آموزش مرزبانی محمد رسول الله (ص) طی دوره زمانی بهمن تا اسفند ماه سال ۹۸ می‌باشد و نمونه‌گیری به روش طبقه‌ای انجام گرفته است. تعداد نمونه ۲۲۰ نفر است. برای جمع‌آوری داده‌ها از بین افراد نمونه، از یک پرسش‌نامه ۳۰ سوالی که ابعاد متفاوت هویت دینی فراگیران را می‌سنجد استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معنا داری میان سطح تحصیلات والدین و هویت دینی فراگیران وجود ندارد. از طرفی تفاوت معنا داری میان هویت دینی فراگیران ساکن در شهر و روستا وجود ندارد ولی هویت دینی در بین فراگیران آموزشی مجرد و فراگیران متاهل دارای تفاوت معنی داری است.

واژگان کلیدی: هویت، هویت دینی، ویژگی‌های شخصیتی و خانوادگی، مرکز آموزش مرزبانی

محمد رسول الله (ص) بیرجند.

مقدمه:

با توجه به تحولات سریع و گسترده در نظام جهانی، در دهه های پایانی قرن بیستم و اوایل قرن جدید، طرح سوالات و مباحثی در باب هویت و آینده ی هویتی جوامع در ابعاد متفاوت آن و معضلات پیش روی آن ها، از جمله نیازهای ضروری و اساسی به نظر می رسد. امروزه بحث در باب عقاید، باورها و نظام های معنایی، از دغدغه های جدی انسان ها چه در سطح خرد و چه در سطح کلان اجتماعی است. مساله هویت دینی به عنوان یکی از مهم ترین ویژگی های معنایی انسان، همواره در معرض دگرذیسی های گوناگونی بوده است. در این راستا، نقش متغیرهای گوناگون و متنوع، در تقویت و یا تضعیف هویت دینی، قابل توجه بوده و با گسترش ارتباطات و ظهور تکنولوژی های نوین ارتباطی جنبه های فعالیت های اجتماعی ما نیز از این پدیده ها بی تأثیر نمانده اند. در واقع به نوعی می توان اذعان نمود که شکل گیری شخصیت و هویت اجتماعی و دینی ما به طور کلی محصور این رشد و توسعه همه جانبه بوده است. رواج ارزش های گوناگون، قرار گرفتن در معرض اندیشه ها و گرایش های مختلف، از جمله عوامل تهدید کننده تعلق خطر به هویت دینی در میان جوانان است. گسترش و توسعه تکنولوژی و ارتباطات به فراهم ساختن چارچوب ها و نگرش های کلی جوانان در رابطه با زندگی اجتماعی به طور کلی و تعیین بخشی از هویت دینی به طور اخص کمک می کند و به واسطه اهمیت آن در فراهم آوردن همین عرصه، نیازمند بررسی هویت دینی اقشار گوناگون جامعه و عوامل موثر بر آن هستیم. از سویی دیگر، بیشترین قشری که در این راستا مورد هدف هستند، جوانان می باشند که با توجه به مرحله سنی و همچنین بروز سوالات مختلف در این دوران، نسبت به کیستی و چیستی خود و محیط اطراف جزء آسیب پذیرترین اقشار جامعه محسوب می شوند. خانواده به عنوان مهمترین و اصلی ترین نظام اجتماعی در زندگی هر فرد، شکل دهنده باور ها، عقاید و نگرش ها به موضوعات مختلف است و مباحث معنوی و دینی نیز تا حد بسیار زیادی متاثر از شرایط خانواده می باشد. خانواده بستر شکل

گیری بنیان های فکری و اعتقادی است و می توان گفت که شالوده های هویت دینی افراد در بستر خانواده شکل می گیرد.

بیان مسئله و پیشینه پژوهش

در جامعه امروزی، انسان از ابعاد گوناگونی در معرض مطالعه است. از آن جا که هویت بخش مهمی از وجود انسان است و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخص تحت تأثیر هویت آن است، بررسی هویت افراد بسیار مورد توجه قرار گرفته است (علیزاده اقدم، ۱۳۸۹: ۱۸۲). در واقع برای انسان، یکی از بحران های مهم در طول زندگی، بحران هویت است که در نوجوانی و جوانی اتفاق می افتد و در سازگاری شخصی، روابط اجتماعی، پیشرفت تحصیلی و طرح ریزی شغلی فرد اختلال عمده ای ایجاد می کند. «من کیستم؟» این سئوالی است که ذهن هر فرد، بویژه جوانان را به خود مشغول می کند و برای یافتن پاسخ افراد را به جست و جوی خویشتن و کسب هویت بر می انگیزد.

جوانی را دوره گذار از نوجوانی به بزرگسالی و رویارویی با چالش های بزرگ تعریف کرده اند. در این دوره فرد در قلمرو بینابینی قرار گرفته در حالی که با فشارها و انتظارات هر دو دوره نیز دست به گریبان است (حجازی و حسین آبادی، ۱۳۸۷: ۲). در سنین نوجوانی و جوانی شخصیت فرد شکل گرفته و طی روند جامعه پذیری و فرهنگ پذیری ارزش ها و هنجارهای جامعه درونی می گردد و جوان بر اساس آن ها رفتار و اندیشه های خود را شکل می دهد. حال اگر در این سنین، در روند درونی کردن ارزش ها و هنجارها خللی ایجاد شود و جوانان نتوانند پایه و اساس محکمی برای رفتار و اندیشه های خود پیدا کنند، دچار حیران و سرگشتگی شده و در مواجهه با مسائل و پدیده های اجتماعی-روانی دچار اشکال خواهند شد (اکبری و عزیزی، ۱۳۸۷: ۲۷۸).

یکی از زمینه های قابل توجه در دوران جوانی، مذهب و باورهای دینی شخص است. به اعتقاد مارسیا (۱۹۶۶ به نقل از حجازی و حسین آبادی، ۱۳۸۷) دین یکی از

عناصر مهم تشکیل دهنده محتوای هویت است. طبق نظر اریکسون (۱۹۶۸) اولین وظیفه یا تکلیف تحولی در طی دوران نوجوانی و جوانی شکل‌گیری هویت پایدار است. در دوران جوانی، تعامل بین خود و دنیای بیرون از اهمیت خاصی برخوردار است، به گونه‌ای که جوان می‌کوشد از خود و دنیای خارج تفسیری عقیدتی به دست آورد. بدون تفسیر عقیدتی از جهان هستی، جوان تجارب متناسب با ظرفیت‌های خود را نمی‌تواند توسعه داده و سازمان‌دهی کند. بنا بر نظر اریکسون (۱۹۸۵)؛ نقل از فرتاش، ۱۳۸۴) فردی که قادر به یافتن ارزش‌های مثبت و پایدار در فرهنگ، مذهب یا ایدئولوژی خود نیست، ایده‌آل‌هایش به هم می‌ریزد. چنین فردی از در هم ریختگی هویت رنج می‌برد، نه می‌تواند ارزش‌های گذشته خود را ارزیابی نماید و نه صاحب ارزش‌هایی می‌شود که به کمک آن‌ها بتواند آزادانه برای آینده برنامه‌ریزی نماید (حجازی و حسین آبادی، ۱۳۸۷: ۶).

با پشتوانه نظریات موجود تحقیقاتی تجربی انجام گرفته که به آن‌ها نیز اشاره‌ای مختصر خواهد شد. از جمله تحقیقات تجربی می‌توان به (قادی، ۱۳۸۵ "بررسی رابطه استفاده از اینترنت و هویت دینی کاربران"، کلانتری و دیگران ۱۳۸۸ "هویت دینی و جوانان نمونه آماری: جوانان شهر شیراز"؛ طالبی، ۱۳۷۶ بررسی هویت مذهبی و ملی دانش آموزان شهر سمنجان؛ نوش آبادی، ۱۳۸۲، تحلیل وضعیت هویت (مذهبی-ملی) دانش آموزان پایه سوم دبیرستان در تهران؛ جوادی یگانه و عزیز، ۱۳۸۷، رسانه و هویت دینی در بین دانشجویان؛ عریضی و دیگران ۱۳۸۵، ماهواره و هویت دختران دبیرستانی منطقه ۵ شهر تهران؛ علیزاده اقدم و دیگران، ۱۳۸۹ نقش آموزش در ارتقاء شاخص های هویت ملی-مذهبی در بین دانش آموزان شهر زنجان) اشاره کرد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

هدف اساسی هر نظامی از برنامه ریزی فرهنگی و تربیتی، جامعه پذیر کردن جوانان و نوجوانان است. جوانانی که به ارزش های دینی ارج نهاده و به هنجارهای آن عمل

می نمایند. ارزش ها و هنجارهای دینی به سوالات اساسی و مهم که در تعارض با هویت دینی پیش می آید، به شکلی ساده جواب های مشخص و معین می دهند. سوال هایی نظیر «من کیستم؟» و «به کجا می روم؟» همین ارزش ها و هویت دینی جوانان را بر می انگیزد که با رسوم و سنن مستقر در یک جامعه به مبارزه برخیزند و به فعالیت هایی علیه آنان دست بزنند. اگر نوجوان قادر به یافتن ارزش های مثبت پایدار در فرهنگ، دین یا ایدئولوژی خود نباشد، ایده هایش به هم می ریزد. فردی که از درهم ریختگی هویت دینی رنج می برد، نه می تواند ارزش های گذشته را ارزیابی کند و نه صاحب ارزش هایی می شود که به کمک آن ها بتواند آزادانه برای آینده طرح ریزی کند

نظام دینی و ارزش ها مبتنی بر طرز تلقی افراد از سبک زندگی و موقعیت انسان در جهان و در رابطه با پدیده های جهان است. بسیاری از جوانان داشتن نوعی فلسفه زندگی را برای خود، ضروری می دانند. وقتی برای اولین بار به دنیای اطراف خود می نگرند و سعی می کنند تا شخصیت خود را ارزیابی نمایند، احساس می کنند که درباره جهان و معنای وجود انسان و حتی خودشان نیازمند پاسخ هستند و طبعا پاسخ را در ارزش های دینی جست و جو می کنند.

اصولا در دوران بلوغ جهش ناگهانی به طرف مذهب و ارزش های دینی در نوجوانان دیده می شود. در این اوقات نوعی بیداری مذهبی حتی نزد کسانی که سابقا نسبت به مسائل لاقید بوده اند، دیده می شود. این استحاله و برخورد را می توان بخشی از توسعه شخصیت نوجوان دانست. تماس با ارزش های دینی در شکل گیری شخصیت، تاثیر بسیاری دارد و نوجوان را وا می دارد تا وجود خود را به منزله تابعی از جهان بزرگ بداند. در این مسیر نظام آموزش و پرورش ایران تلاش های بسیاری برای تربیت دینی جوانان انجام می دهد و انتظار دارد مجموعه اقدامات انجام گرفته به تربیت جوانانی منجر شود که اعتقادات دینی بالایی داشته باشند و در انجام رفتارها و اعمال مذهبی پایبندی زیادی از خود نشان داده، عامل به احکام الهی باشند

و هم‌نوايي کاملی با ارزش ها و هنجارهای دینی از خود به نمایش بگذارند. با وجود این تلاش ها، امروزه تردیدهایی در مورد هویت دینی جوانان وجود دارد و هویت دینی جوانان موضوعی است که مدت هاست به صورت یک مساله مجادله آمیز برای طرح دیدگاه های متفاوت و بعضاً متعارض در سطح جامعه مبدل شده است. پژوهش و کنکاش در مورد ارزش ها و هویت دینی جوانان از دو دیدگاه دارای اهمیت خاص می باشد. لذا این پژوهش سعی دارد با استفاده از دیدگاه های جوانان در نتایج پژوهش هایی که در این زمینه صورت گرفته است، تصویری از وضعیت ارزش ها و هویت دینی جوانان از یک طرف و ارائه راهکارهای تقویت آن از سوی دیگر ارائه کند. یافته های این پژوهش می تواند مورد استفاده برنامه ریزان فرهنگی و آموزشی استان و وزارت آموزش و پرورش قرار گیرد، تا تنگناهای موجود در تحقق اهداف آموزش و پرورش در این زمینه شناسایی نموده و نسبت به رفع آن تنگناها و موانع اقدامات لازمه را به عمل آورد.

مبانی نظری تحقیق

الف) هویت

در فرهنگ عمید هویت را در لغت به معنای شخصیت، ذات، هستی، وجود و آنچه که منسوب به هو می باشد و در اصطلاح به معنای حقیقت شی یا شخص که مشتمل بر صفات جوهری او باشد تعریف کرده اند. بیشتر روان شناسان هویت را در مقابل بی هویتی یا گم کردن خویش و به طور روشن در برابر از خود بیگانگی قرار می دهند و تشکیل هویت را شامل تحقق سه پدیده می دانند که آنها عبارتند از: ۱. احساس تداوم و ثبات ۲. احساس اینکه دیگران او را فردی باثبات بشناسند ۳. اطمینان فرد به اثبات شخصیت خود (شرقی، ۱۳۸۴: ۸۰) و در اصطلاح معارف دینی می توان هویت را به معنای ذات و حقیقت انسان که با بعضی از معانی نفس در قرآن (ذات و شخص، شخصیت، خود) (قرشی، ۱۳۷۸: ۹۵) نیز اشتراک معنایی دارد دانست. به طور کلی می توان هویت را از یک منظر، نگرش به خود دانست خودی که به جنبه

هایی از شخص اشاره دارد که به صورت «من» معین می شود و معمولاً مشتمل بر ادراکات و احساسات فرد در مورد بدن، کفایت های شخصی، ارزش ها و علایق اوست (هویت فردی) و از منظر دیگر، نگرش به برون است که رابطه بین خود و دیگران ویژگی مهم آن است (هویت اجتماعی، فرهنگی، ملی...) و از منظر والاتر، نگرش به جهان هستی، کتاب طبیعت و شریعت است که رابطه بین خود و خدا از ارکان اصلی آن محسوب می شود. (هویت دینی). پس همان طور که می بینیم هویت ما در ارتباط با چیزی یا کسی حاصل می شود مانند اتصال به خانواده، جامعه، عقل و وحی. لذا هویتی پایدارتر و کارگشایتر است که وسیله ارتباط آن نیز پایدار باشد. لذا آنچه که بیش از همه، فرد را در چگونگی شکل گیری هویت کمک خواهد کرد، دین و یکی از مقوله های مهم آن به نام خودشناسی است. اما آیا مکاتب بشری که با تک بعدی نگریستن به انسان به وضع قوانین و مقرراتی در رابطه با انسان پرداخته اند و انسان را به نحوی در سلول مادی و دنیوی زندانی کرده اند توانسته یا خواهند توانست هویت حقیقی انسان را به ترسیم بکشانند؟ از آن جا که انسان جزئی جدابافته از اجزای جهان نیست، از این رو کسی می تواند انسان را راهبری کند که او را به خوبی بشناسد و از رابطه او با جهان آفرینش باخبر باشد و آن کس جز ذات اقدس خدا نمی تواند باشد (جوادی آملی، ۱۳۷۸: ۱۱۲). خداوند در قرآن کریم به عنوان کاملترین کتاب آسمانی، قوانین حاکم بر نظام هستی و واقعیت‌های مربوط به انسان و جهان را به خوبی تبیین کرده و از انسان به عنوان اشرف مخلوقات به بهترین شکل سخن گفته بعضی از نکات اساسی که اسلام نسبت به انسان دارد عبارت است از:

۱. اصالت روح: قرآن کریم گرچه پیدایش انسان اولیه (حضرت آدم (ع)) را از خاک و خلقت نسل او را از آبی پست می داند «و بدأ خلق الانسان من طین ثم جعل نسله من سلالة من ماء مهین ...» (سوره سجده، آیه ۸-۷) و آفرینش انسان را از گل آغاز کرد سپس نسل او را از عصاره ای از آب ناچیز و بی قدر آفرید. ولی این امر به بدن انسان برمی گردد، اما حقیقت انسان به اعتقاد قرآن، همین بدن محسوس او

نبوده، بلکه علاوه بر بدن، انسان دارای روح مجرد نیز می باشد «... ثم سواه و نفخ فیه من روحه» (سوره سجده، آیه ۹) سپس آن را نیکو بیاورد و از روح خود در آن بدمید ...

۲. **جانشینی خداوند:** فضیلت بزرگی که در قرآن و رویکرد اسلامی، برای انسان در نظر گرفته شده این است که انسان جانشین خدای متعال می باشد و هیچ موجود دیگری دارای این مقام نمی باشد .

«...و اذ قال ربک للملائکه انی جاعل فی الارض خلیفه» (سوره بقره، آیه ۳۰) هنگامی را که پروردگارت به فرشتگان گفت: من در روی زمین، جانشینی قرار خواهم داد ...

۳. **هویت از اوایی داشتن:** آموزه دیگر اسلام در مورد انسان این است که انسان که هویتی از اوایی دارد چرا که انسان و جمیع موجودات دیگر، معلول و مخلوق خدای متعال می باشند و هویت مستقلی از خودشان نداشته بلکه هویت حقیقی آنها هویتی تعلقی و ربطی نسبت به علت ایجاد آنها می باشد .

۴. **خودشناسی:** از امور دیگری که مورد تأکید اسلام و قرآن کریم می باشد «مسأله خودشناسی و خودیابی» است و با توجه به نقش خودشناسی در شناخت خداوند است که قرآن کریم، فراموش کردن نفس را لازمه فراموش کردن خدا و به منزله عقوبت این گناه معرفی می کند: «و لا تکنوا کالذین نسوا الله فانساهم، انفسهم» (سوره حشر، آیه ۱۹) و همچون کسانی نباشید که خدا را فراموش کردند و خدا نیز آنها را به خودفراموشی گرفتار کرد و همچنین در اهمیت این موضوع همین بس که حضرت علی(ع) «معرفة النفس» را سودمندترین معارف و بالاترین حکمت و طریق خداشناسی و جهل به خوش را بدترین نوع جهل و نادانی به همه چیز دانسته اند (آمدی، ۱۳۷۷: ۷۶۸) . پس خودشناسی را می توان به عنوان اولین گام در خودیابی دانست به طوری که انسان تا با خودکاوی و شناخت نسبت به

توانایی ها، استعدادها و ارزش وجودی خود نتواند خود واقعی خویش را بشناسد؛ خواهد توانست به کمال حقیقی خویش که همان رسیدن به قرب الهی است، برسد.

ب) هویت دینی

هویت دینی در یک جامعه از یک سو شامل پایبندی افراد به جوهر دین و ارزش‌های دینی و از سوی دیگر، بیانگر دلبستگی جمعی و عمومی افراد یک جامعه به شعائر، مناسک و نهادهای دینی است. هم‌چنین دارای بعد عملی نیز می‌باشد که همانا مشارکت و تمایل عملی انسان‌ها به ظواهر آیین‌ها و مراسم مذهبی و دینی را در می‌گیرد (سلمان‌پور، ۱۳۸۴: ۸۵ به نقل از اخترشهر، ۱۳۸۶: ۱۰۲). به واقع، هویت دینی مدنظر مطالعه حاضر همانا پایبندی و اعتقاد به جوهره و ارزش‌های دین، پذیرش شعائر و به کارگیری مناسک در زندگی افراد می‌باشد.

تعریف عملیاتی هویت دینی در جدول شماره ۱ آمده است. برای سنجش هویت دینی شاخصی با ۴ بعد (بعد اعتقادی، بعد تجربی یا عاطفی، بعد پیامدی و بعد مناسکی) و ۲۶ گویه که بخشی از آن از پرسشنامه احمدپور، قادرزاده (۱۳۸۹) و ابراهیمی (۱۳۹۰) مستخرج شده، و مابقی گویه‌ها محقق ساخته می‌باشند، استفاده شده است.

درباره مفهوم هویت دینی نظریاتی گسترده وجود دارد که به خلاصه‌ای از آن‌ها اشاره می‌شود. استرایکر، نگرش‌هایی را که در مورد هویت در حیطه روانشناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی مطرح شده است را در سه گروه تقسیم می‌کند: (بورک و استرایکر، ۲۰۰۰: ۲۴۸ به نقل از کلانتری و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۲۹). برخی دیدگاه‌ها یک نگرش فرهنگی و جمعی دارند که ایده‌ها، باورها و اعمال یک گروه یا جمع را نمایش می‌دهند. این نگرش اغلب در کارهایی که روی هویت قومی انجام گرفته، دیده می‌شود. در این دیدگاه هویت به صورت مشخص و شفاف تعریف نشده و موجب ایجاد ابهام شده است. این دیدگاه از تشریح تغییرپذیری رفتار، انگیزش و کنش متقابل افراد ناتوان است (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۲۹). دیدگاه دوم در مورد هویت،

ذیل سنتِ «کنش متقابل‌گرایی» و مخصوصاً نگاه ساختاری آن رشد می‌کند. این دیدگاه بیشتر به بررسی ارتباطات نقش افراد و تغییرپذیری، انگیزش و تفاوت با هویت‌ها می‌پردازد. این دیدگاه به نظریه هویت معروف بوده و دانشمندانی چون بورک، استریکر، مک کال و سیمونز و ... روی آن کار می‌کنند. در نظریه هویت، هسته هویت عبارت است از مقوله بندی خود به عنوان یک اجراکننده نقش، و ترکیب معانی و انتظارات تداعی شده با نقش و اجرای آنها. این دیدگاه بیشتر بر هویت نقشی تأکید می‌کند. زمانی که فردی نقش خاصی را برعهده می‌گیرد، همراه نقش نوعی هویت نیز کسب می‌کند و این هویت از وظایف نقشی و انتظارات دیگران از آن ناشی می‌شود. این دیدگاه چون هویت را ناشی از نقش‌پذیری افراد در درون گروه‌ها می‌داند، بیشتر به روابط درون گروه با نقش‌های اعضا می‌پردازد (همان: ۱۳۰). سومین دیدگاه در درون هویت، در آثار تاجفل، و افرادی چون جان ترنر، هوگ، اوکاس و ریچر تحت عنوان «نظریه هویت اجتماعی» مشاهده می‌شود. این دیدگاه هویت را به عنوان چیزی که در درون یک گروه و مقوله‌جاسازی شده، می‌بیند، تفاوت گروه و مقوله را نادیده گرفته و همچنین اهمیت رفتار درون گروه مثل ارتباطات بین اعضای گروه را رها می‌کند (همان: ۱۳۰).

جدول شماره ۱: تعریف عملیاتی هویت دینی

متغیر	ابعاد	گویه	ماخذ
هویت دینی	اعتقادی	به نظر من خدا وجود دارد	احمدپور، قادرزاده
		مطمئن هستم که حضرت محمد (ص) فرستاده خدا بوده است.	ابراهیمی
		بهشت و جهنم وجود دارد.	ابراهیمی
		یک روز حضرت مهدی (عج) ظهور خواهد کرد.	ابراهیمی
		قرآن کلام خداست و هرچه می‌گوید حقیقت محض است.	ابراهیمی
		بدون امر به معروف و نهی از منکر جامعه فاسد می‌شود.	ابراهیمی
		اطمینان دارم که گناهکاران در آخرت مجازات می‌شوند.	ابراهیمی
		اطمینان دارم که خدا نیکوکاران را پاداش می‌دهد.	ابراهیمی
		رستگاری در آخرت از موفقیت در دنیا مهم‌تر است.	ابراهیمی
		در اماکن مذهبی احساس معنویت خاصی به من دست می‌دهد.	احمدپور، قادرزاده
تجربی یا عاطفی	بعد از ارتکاب گناه، احساس عذاب وجدان می‌کنم.	ابراهیمی	
	بعضی وقت‌ها احساس ترس از خداوند به من دست می‌دهد.	ابراهیمی	
	اعتماد به لطف خدا به من اعتماد به نفس می‌دهد.	ابراهیمی	
پیامدی	بسیاری از قوانین اسلام را می‌توان در جامعه امروز اجرا کرد.	ابراهیمی	

ابراهیمی	بر اساس احکام دین باید جامعه را اداره کرد.		
محقق ساخته	آدم باید مواظب باشد لقمه حرام نخورد.		
ابراهیمی	هر کاری را که مایل باشم انجام می دهم چه آن کار گناه باشد یا نباشد.		
محقق ساخته	خدا همیشه راهگشای کارها و مشکلات زندگی ام بوده است.		
ابراهیمی	در کار، درآمد برایم مهم است چه حلال باشد چه حرام.		
ابراهیمی	دینداری باعث عقب ماندگی می شود.		
ابراهیمی	حجاب برای زنان یک امر ضروری است.		
احمدپور، قادرزاده	باید جلوی کتاب ها و فیلم هایی که با اعتقادات و باورهای مذهبی در تضاد است، گرفته شود.		
احمدپور، قادرزاده	با بدحجابی باید با قاطعیت مبارزه کرد.		
محقق ساخته	تا چه حد قرآن می خوانید.	مناسکی	
محقق ساخته	من همیشه نمازهای واجبم را می خوانم.		
محقق ساخته	روزه گرفتن در ماه رمضان چقدر برای شما مهم است.		
محقق ساخته	تا چه حد به نماز اول وقت اهمیت می دهید؟		
محقق ساخته	تا چه حد در نماز جمعه شرکت می کنید؟		
محقق ساخته	تا چه حد در نماز جماعت شرکت می کنید؟		
محقق ساخته	تا چه حد نمازهای مستحبی را به جا می آورید؟		

ج) ارکان و شاخصه های مهم هویت دینی

۱. ارکان اعتقادی

اعتقاد به خدا: انسان از سپیده دم تاریخ تاکنون، به حکم فطرت پاک خدادادی، اعتقاد به خدا را به عنوان اساسی ترین باور دینی در نهاد خود داشته است «افضل الاعمال العلم بالله» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۴: ۱۸۸۷) برترین اعمال شناخت خداوند است.

اعتقاد به معاد: از شاخصه های مهم اعتقادی هویت دینی، اعتقاد به معاد است عدالت و حکمت الهی ایجاب می کند که انسان در جهان دیگری به پاداش و کیفر کامل خود برسد. در آیات مختلفی به لزوم اعتقاد به معاد اشاره شده است: «و ان الذین لا يؤمنون بالاخره اعتدنا لهم عذابا» (سوره اسراء، آیه ۱۱) کسانی که به معاد اعتقادی ندارند، برای آنان عذابی دردناک آماده کرده ایم.

اعتقاد به پیامبر خاتم: انسان در جهان بینی الهی، قابلیت تکامل معنوی را داراست؛ اما به تنهایی قادر نیست راه را طی کند، از این رو خداوند متعال پیامبرانی را برانگیخت تا راه روشن هدایت را فرا روی انسان قرار دهند. در آیات متعددی بر ضرورت شناخت و اعتقاد به نبوت پیامبر اسلام (ص) اشاره شده است.

«ءامن الرسول بما انزل الله من ربه و المؤمنون كل ءامن بالله و ملائکته و کتبه و رسله» (سوره بقره، آیه ۲۸۶). پیامبر به آنچه از جانب خداوند نازل شده ایمان دارد، و مؤمنان همگی به خدا و ملائکه و کتابهای آسمانی و پیامبران او ایمان دارند. اعتقاد به ائمه معصومین: امامت همواره به عنوان مهمترین شاخص مذهب تشیع در طول تاریخ اسلام، مطرح بوده است اهل بیت بارها در کلام رسول خدا (ص) به کشتی نوح تعبیر شده اند: که هرکس بر آن سوار شد نجات یابد و هرکس از آن فاصله گیرد هلاک گردد (مجلسی، ۱۳۸۲: ۱۲۴).

۲. ارکان اخلاقی و عملی

ایمان در صورتی می تواند به رشد و تکامل خود ادامه دهد که با عقل همراهی کند در واقع عقل موهبتی الهی و نوری رحمانی از نفخه الهی است که پیامبر درونی انسان شمرده می شود که انسان به واسطه آن راه زندگی را می یابد. حضرت علی(ع) می فرمایند: «**العقل رسول الحق**» عقل سفیر حق است. امام علی(ع) عقل را منشأ همه فضیلتها می داند: «عقل مایه فضیلت انسان است» «عقل سرچشمه خیر و نیکی است.» (آمدی، ۱۳۶۰: ۷۰). این فضائل هم شامل، ملکات اخلاقی و هم دربرگیرنده اعمال اخلاقی می باشد ویژگی و خصوصیات اخلاقی و عملی یک نمونه شخصیتی که هویت دینی او به تثبیت رسیده، طبق فرموده پیامبر (ص) عبارتند از: حلم، علم، رشد، عفاف، صیانت، حیا، متانت، مداومت، برکار خیر، نفرت داشتن از شر و پیروی از پند دهنده خیرخواه. که اینها همگی برخاسته از عقل است و هرکدام از این صفتها خود صفت های دیگری را نیز در پی دارد .

د) عوامل مؤثر بر هویت دینی

۱. عوامل درونی

عوامل درونی عبارتند از :۱. اراده ۲. فطرت ۳. وراثت . بر اساس بینش قرآن، انسان آگاهانه می تواند با حسن اختیار، سیر تحول و تکامل خویش را به سوی رستگاری و سعادت ابدی بپیماید و هم می تواند با سوء اختیار در راه انحطاط و سقوط گام برداشته و به شقاوت همیشگی گرفتار آید (فرهادیان ، ۱۳۷۶: ۸۰). پس می توان گفت، تأثیر همه عوامل محیطی و تا حدی عوامل وراثتی مشروط به اراده و اختیار انسان است و بدون اراده و اختیار انسان سایر عوامل کارآئی نخواهد داشت .

۲. عوامل بیرونی

از مهمترین عوامل مؤثر بر هویت علاوه بر عوامل درونی، عوامل محیطی و بیرونی مانند محیط خانواده، محیط آموزشی، نقش دوستان و معاشرت گروهی و همچنین

نقش رسانه های گروهی را می توان نام برد که هرکدام از آنها می توانند با عملکرد صحیح خود در جهت دادن فطرت الهی افراد به سمت باورها، بینش ها، نگرش ها و رفتارهای مطلوب دینی، موجبات تقویت هویت دینی و یا اینکه با عملکرد ناصحیح خود در جهت دادن فطرت الهی افراد به سمت باورها، بینش ها، نگرش ها و رفتارهای نامطلوب موجبات تضعیف آن را فراهم آورند .

خانواده

پایه های اولیه احساس «خود» در کودک که زمینه ساز شکل گیری هویت آینده اوست را والدین و اطرافیان او با نحوه تربیت او در خردسالی بنا می کنند لذا هرگونه نارسایی و نقص در ساخت خانواده از همان طفولیت، در رشد و پرورش شخصیت و احساس خودارزشمندی فرد، تأثیر نامطلوبی خواهد داشت لذا اسلام بخش عمده ای از رهنمودهای خود را، در راستای سیر تکاملی تربیت نسل آینده از مراحل قبل از تکوین و شکل گیری نطفه تا آخرین مراحل رشد، اختصاص داده است به طوری که می توان وظیفه پدران و مادران و مسئولان تربیتی و آموزشی نسبت به فرزندان را در امر تربیت دینی و احیای کرامت و عزت نفسانی آنان، به خوبی متوجه شد .

محیط آموزشی

بخش مهمی از هویت افراد بعد از خانواده، در مراکز آموزشی شکل می گیرد. مدارس، دانشگاه ها، مراکز عالی و همچنین کتابخانه ها می توانند با انتقال ارزشهای اسلامی جامعه بیش ترین تأثیر را در پرورش احساس خود ارزشمندی، تقویت بینش، نگرش ها، رفتارهای مذهبی و تکوین هویت دینی افراد داشته باشند .

در یک نظام آموزش اسلامی، هدف پایانی باید چیزی جز فراهم آوردن هرچه بیشتر زمینه تکامل و تعالی انسان ها برای خدا گونه شدن نباشد لذا از دیدگاه قرآن، هدف از خلقت انسان و نتیجه تعلیم و تربیت به یکدیگر وابسته است(فرهادیان ، ۱۳۷۶: ۸۰). بنابراین چند اصل کلی از جمله اصل کرامت، اصل تدریجی بودن روند آموزش

و پرورش، اصل میانه رو، انعطاف و... را به عنوان زیرسازهای کاربردی نظام آموزش و پرورش دینی می توان نام برد .

محیط فرهنگی و دینی

از جمله محیط های فرهنگی و دینی می توان به مساجد و اماکن مذهبی و مؤسسات فرهنگی- دینی از جمله فرهنگ سراها اشاره کرد .

رسانه های جمعی

رسانه های جمعی را می توان به دو دسته صوتی- تصویری و مکتوب تقسیم کرد که این رسانه ها در شبکه جهانی کامپیوتری یعنی اینترنت نیز قابل دسترسی است . رسانه ها در کنار نهادهای دیگری که طرز تفکر جامعه را می سازند نقش عمده ای را ایفا می کنند. «این وسائل ارتباط جمعی چه در بخش های محلی مانند صدا و سیما و روزنامه ها و... و چه در گستره جهانی همچون اینترنت، ماهواره و... مانند شمشیری کارآمد هستند که اگر به دست عالمان وارسته الهی و در خدمت اندیشه و اخلاق انسانی قرار گیرند، بی شک هر آفتی را از مسیر حیات تأله انسان برمی دارد و جهان را با شیوه های علمی از سلطه جهانخواران و دشمنان انسانیت می رهند و همین ابزار، اگر در انحصار دنیا پرستان، زراندوزان، غارت گران و استکبار جهانی قرار گیرد در صدد تسخیر مسائل فرهنگی و عقیدتی کشورها برآمده که در این صورت تضمینی برای بقای حیات (فرهنگی و دینی) انسان نیست. لذا رسالت رسانه های خودی در جهت تثبیت و تقویت هویت دینی در برابر تلاشهای رسانه های بیگانه که سعی در تضعیف هویت ملی (ایرانی- اسلامی) ما دارند بس خطیر می باشد. اگر به آرمان و اندیشه امام راحل(ره) که معتقد بود: تلویزیون باید یک دانشگاه باشد باور داشته باشیم، می توان دریافت که رسانه ها نباید اسیر تئوری رسانه سرگرمی شوند و کارکرد یک بعدی پیدا کنند. رسانه ها باید هنجارها، ارزش ها و میراث فرهنگی جامعه را در قالب هنرمندانه ترین فیلم ها، نمایشنامه ها، گزارش ها و... به نسل جوان و نوجوان معرفی کنند و از این رهگذر، درک آنها را از اینکه چه کسی هستند، سابقه

تاریخی آنها چیست، موقعیت کنونی ما در جهان و منطقه چگونه است و... افزایش داده و تأثیرات منفی ماهواره و اینترنت و دیگر رسانه های فراملیتی را گوشزد کنند و این امکان را فراهم سازند تا جوانان و نوجوانان به هویت اصیل فرهنگی، تاریخی، سیاسی و اجتماعی خویش پی ببرند (شجاعی، ۱۳۸۲: ۶۶).

پرسش ها و فرضیه های پژوهش

در این مقاله هدف شناسایی ارتباط میان فاکتور های شخصی و خانوادگی فراگیران آموزشی با هویت دینی آنان است. برای این منظور رابطه میان میزان سواد والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین هویت دینی در میان دو گروه فراگیران آموزشی ساکن در روستا و فراگیران آموزشی ساکن در شهر مورد مقایسه قرار می گیرد تا وجود یا عدم وجود تفاوت میان این دو گروه مشخص شود و تاثیر محل سکونت فراگیران آموزشی بر هویت دینی آنان شناسایی شود. از طرف دیگر هویت دینی میان دو گروه فراگیران آموزشی متاهل و فراگیران آموزشی مجرد نیز مورد مقایسه قرار می گیرد تا تاثیر وضعیت تاهل فراگیران آموزشی بر هویت دینی آنان مشخص گردد.

بر پایه مطالب بیان شده مهمترین سوالاتی که در این پژوهش به دنبال پاسخ به آنها هستیم به این شرح است:

- ۱- آیا میان میزان تحصیلات والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی رابطه وجود دارد؟
- ۲- آیا هویت دینی در میان فراگیران آموزشی ساکن در شهر و فراگیران آموزشی ساکن در روستا متفاوت است؟
- ۳- آیا هویت دینی در میان فراگیران آموزشی متاهل و فراگیران آموزشی مجرد متفاوت است؟

فرضیه های پژوهش

با توجه به ادبیات تحقیق فرضیه های پژوهش را می توان به صورت زیر بیان کرد.

- ۱- بین میزان تحصیلات والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی رابطه وجود دارد.
- ۲- هویت دینی میان فراگیران ساکن در شهر و فراگیران ساکن در روستا متفاوت است.
- ۳- هویت دینی میان فراگیران متاهل و فراگیران مجرد متفاوت است.

۳- روش شناسی پژوهش

۳-۱- روش تحقیق:

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده ها توصیفی و از حیث ارتباط بین متغیر های تحقیق از نوع رابطه ای است. روش انجام تحقیق به صورت پیمایشی بوده که از مهمترین مزایای آن قابلیت تعمیم نتایج است. در این پژوهش متغیر های میزان سواد والدین، محل سکونت و وضعیت تاهل فراگیران به عنوان متغیر های مستقل و متغیر هویت دینی فراگیران به عنوان متغیر های وابسته مورد تحلیل قرار می گیرند.

۳-۲- ابزار گرد آوری اطلاعات

پرسشنامه استفاده شده در این پژوهش پرسشنامه ای مشتمل بر ۳۰ سوال است که در آن از گویه های محقق ساخته و گویه های به کار رفته در تحقیقات ابراهیمی و احمدپور، قادرزاده استفاده شده است که ابعاد متفاوت هویت دینی را مورد سنجش قرار می دهند. پاسخ های ارائه شده در این پرسشنامه در همه سوال ها بر اساس طیف نقطه ای پنج گانه لیکرت است، به این صورت که به پاسخ کاملا مخالف ارزش یک و به پاسخ کاملا موافق ارزش پنج داده شده است.

۳-۳- روایی و پایایی ابزار گرد آوری اطلاعات

با وجود اینکه پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش در پژوهش های دیگری نیز مورد استفاده قرار گرفته و روایی آن به اثبات رسیده است، برای اطمینان بیشتر از روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا نیز استفاده شده است. برای تهیه روایی پرسشنامه با مطالعه منابع مربوط، طرح اولیه پرسشنامه تهیه گردید و توسط اساتید

و کارشناسان و متخصصان این حیطه مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه مواردی جهت اصلاح پیشنهاد گردید و نکات مبهم و نارسا برطرف و برخی گویه ها که ارتباط کمتری با فرضیه ها و اهداف تحقیق داشتند، اصلاح شده و پرسشنامه نهایی آماده گردید.

برای سنجش میزان پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول شماره ۱ ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به متغیر های پژوهش و کل پرسشنامه را نشان می دهد. با توجه به اینکه تمامی ضرایب بزرگتر از ۰/۷ است، می توان نتیجه گرفت که پرسشنامه مورد استفاده دارای پایایی مناسب است.

جدول شماره ۱ : ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به متغیر های پژوهش و کل پرسشنامه

متغیر	هویت اعتقادی	هویت پیامدی	هویت عاطفی	هویت مناسکی	کل پرسشنامه
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۸۷۴	۰/۷۳۳	۰/۹۱۱	۰/۷۵۵	۰/۸۴۲

۴-۳- جامعه آماری و نمونه پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر کل فراگیران آموزشی حاضر در مرکز آموزش مرزبانی محمد رسول ا... طی دوره بهمن تا اسفند ماه سال ۹۸ است. برای تعیین تعداد نمونه مورد نیاز در این پژوهش، فرمول کوکران برای جامعه های محدود مورد استفاده قرار گرفته است. برای این منظور ابتدا تعداد ۳۰ عدد پرسشنامه در بین پاسخ دهندگان توزیع شده و عدد ۰/۰۹ به عنوان بیشترین واریانس موجود در بین صفت های مورد نظر در پرسشنامه به دست آمد. با در دست داشتن این واریانس در سطح خطای ۰/۰۵، فرمول کوکران عدد ۲۰۰ را به عنوان تعداد نمونه مورد نیاز پیشنهاد کرد. با توجه به این نتیجه و برای اطمینان بیشتر از صحت نتایج پژوهش و قابلیت تعمیم نتایج، تعداد ۲۲۰ عدد پرسشنامه در میان اعضای جامعه پخش و جمع آوری شده و

مورد تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش با توجه به پراکندگی نیروها در گردان های مختلف، نمونه های مورد نیاز از هر گردان به طور مساوی و به صورت تصادفی انتخاب شده است.

۳-۵- روش تحلیل داده ها

برای اطمینان از نرمال بودن توزیع داده های مورد استفاده در فرضیه ها از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده شده است. از طرفی برای تحلیل داده ها و یافتن ارتباط بین متغیر های مستقل و وابسته، از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون مقایسه میانگین ها بین چند جامعه مستقل استفاده شده است. تمامی تحلیل ها به کمک نرم افزار ۱۶ SPSS انجام گرفته است.

۴- یافته های پژوهش

در این پژوهش برای آزمون فرضیه های تحقیق ابتدا باید مشخص شود که آیا توزیع داده های جمع آوری شده نرمال است یا خیر. برای این منظور نرمال یا غیر نرمال بودن داده ها با استفاده از آزمون آماری کولموگروف- اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داده شده در جدول شماره ۲ بیانگر این است که متغیر هویت دینی مورد استفاده در فرضیه ها از توزیع نرمال برخوردار است.

جدول شماره ۲: نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرنوف

سطح معناداری	آماره Z	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	هویت دینی
۰/۰۰۱	۱/۹۷۴	۰/۹۳	۴/۲۴۹	۲۲۰	

نتایج آمار توصیفی:

جدول شماره ۳ نتایج آمار توصیفی

درصد	تعداد	شرح ویژگیها	
٪۱۰۰	۲۲۰	مرد	جنسیت
٪۰	۰	زن	
٪۵۲/۷	۱۱۶	ساکن در شهر	محل سکونت
٪۴۷/۳	۱۰۶	ساکن در روستا	
٪۷۲,۲	۱۵۹	مجرد	وضعیت تاهل
٪۲۷,۸	۶۱	متاهل	
٪۲۶/۸	۵۹	بی سواد	میزان تحصیلات پدر
٪۴۰/۵	۸۹	پنجم ابتدایی	
٪۱۸/۶	۴۱	سیکل	
٪۱۲/۳	۲۷	دیپلم	
٪۱/۸	۴	فوق دیپلم و بالاتر	
٪۳۵	۷۷	بی سواد	میزان تحصیلات مادر
٪۳۹/۵	۸۷	پنجم ابتدایی	
٪۱۳/۲	۲۹	سیکل	
٪۹/۵	۲۱	دیپلم	
٪۲/۷	۶	فوق دیپلم و بالاتر	

۴-۱- تحلیل نتایج آماری و فرضیه ها و بررسی ارتباط بین متغیرها:

نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه های تحقیق به طور جداگانه در زیر آورده شده است .

فرضیه شماره یک: بین میزان تحصیلات والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی رابطه وجود دارد.

به منظور سنجش ارتباط سطح سواد والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴ - ارتباط میان سطح سواد والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی

شماره فرضیه	نوع آزمون	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۱	همبستگی پیرسون	۲۲۰	۰/۲۵۲	۰/۱۲۵	عدم پذیرش فرضیه

همان گونه که نتایج جدول نشان می دهد در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه شماره یک مبنی بر وجود رابطه میان سطح سواد والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی مورد قبول واقع نمی شود چرا که میزان سطح معنی داری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ است.

فرضیه شماره دو: هویت دینی میان فراگیران ساکن در شهر و فراگیران ساکن در روستا متفاوت است.

برای آزمون فرضیه شماره ۲ از آزمون مقایسه میانگین ها برای دو نمونه مستقل استفاده شده است. جدول شماره ۵ نتایج حاصل را نشان می دهد.

جدول شماره ۵ = مقایسه هویت دینی میان فراگیران ساکن در شهر و فراگیران ساکن در روستا

شماره فرضیه	نوع آزمون	تعداد	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۲	مقایسه میانگین ها	۲۲۰	۰/۱۴۵	عدم پذیرش فرضیه

همان گونه که نتایج جدول نشان می دهد در سطح اطمینان ۹۵ درصد، فرضیه شماره دو مبنی بر وجود تفاوت میان هویت دینی فراگیران آموزشی ساکن در شهر و فراگیران آموزشی ساکن در روستا مورد قبول واقع نمی شود چرا که میزان سطح معنی داری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ است.

فرضیه شماره ۳- هویت دینی میان فراگیران متاهل و فراگیران مجرد متفاوت است.

برای آزمون فرضیه شماره ۳ از آزمون مقایسه میانگین ها برای دو نمونه مستقل استفاده شده است. جدول شماره ۶ نتایج حاصل را نشان می دهد.

جدول شماره ۶ - مقایسه هویت دینی فراگیران متاهل با فراگیران مجرد

شماره فرضیه	نوع آزمون	تعداد	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۲	مقایسه میانگین ها	۲۲۰	۰/۰۳۸	پذیرش فرضیه

همان گونه که نتایج جدول نشان می دهد در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه شماره سه مبنی بر وجود تفاوت میان هویت دینی فراگیران متاهل و فراگیران مجرد

مورد قبول واقع می شود چرا که میزان سطح معنی داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است.

نتیجه گیری:

یکی از زمینه های قابل توجه در دوران جوانی، مذهب و باورهای دینی شخص است. به اعتقاد ماریسا (۱۹۶۶ به نقل از حجازی و حسین آبادی، ۱۳۸۷) دین یکی از عناصر مهم تشکیل دهنده محتوای هویت است. عوامل و فاکتورهای متفاوتی بر هویت دینی جوانان تاثیر گذار است که می توان مواردی همچون عوامل خانوادگی، عوامل شخصیتی، شرایط جامعه و محیط پرورش، محیط فرهنگی و دینی، رسانه های جمعی و ... را نام برد. در این پژوهش هدف شناسایی تاثیر عوامل شخصیتی و خانوادگی بر هویت دینی فراگیران است لذا تاثیر متغیر های سطح سواد والدین، محل سکونت و وضعیت تاهل فراگیران آموزشی مرکز آموزش مرزبانی محمد رسول ... ناجا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه ها بیانگر این است که رابطه معنا داری میان سطح سواد والدین و هویت دینی فراگیران آموزشی وجود ندارد. این نتیجه ممکن است بیانگر این موضوع باشد که اصول و اعتقادات مذهبی تا اندازه ای جدا از تحصیلات و آموزش رسمی بوده و بنیان های اعتقادی و مذهبی خانواده ها در بطن خانواده شکل می گیرد. چه بسیار افرادی هستند که با سطح سواد پایین دارای هویت دینی بالایی هستند و برعکس. در فرضیه دوم بیان شد که هویت دینی میان فراگیران آموزشی ساکن در روستا و فراگیران آموزشی ساکن در شهر متفاوت است. نتایج آزمون فرضیه شماره دو نشان از رد این فرضیه دارد لذا هویت دینی رابطه ای با محل سکونت فراگیران نداشته است. در تبیین این نتیجه میتوان این برداشت را کرد که اگرچه شرایط زندگی در محیط های شهری و روستایی متفاوت و دارای ویژگی های خاص در هر کدام است ولی قدرت تاثیر گذاری این ویژگی ها بر هویت دینی فراگیران آموزشی کم بوده است. فرضیه سوم وجود تفاوت در هویت دینی بین فراگیران آموزشی مجرد و فراگیران آموزشی متاهل را مورد

بررسی قرار داده است که نتیجه به دست آمده از آزمون این فرضیه حاکی از قبول این فرضیه است لذا این نتیجه قابل برداشت است که تاهل و ورود به مرحله جدیدی از زندگی و تاثیرات متقابل زوجین بر هویت دینی جوانان موثر است و باعث تغییر نگرش ها به اصول مذهبی و دینی می شود.

پیشنهادات :

با توجه به یافته های پژوهش مبنی بر اینکه بین تاهل فراگیران آموزشی و میزان اعتقادات دینی آنان رابطه معنا داری وجود دارد، پیشنهاد می شود کارگاه ها و سخنرانی های آموزشی در خصوص امر مقدس ازدواج و آشنایی با آن جهت فراگیران آموزشی مجرد انجام شود. این موضوع جزء محور های اصلی آموزشی مرکز خصوصا دروس عقیدتی و سیاسی می باشد.

منابع:

۱. آمدی عبدالواحد (۱۳۶۰)، شرح غررالحکم و دررالکلم، ترجمه محمد خوانساری، چاپ سوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۷۰.
۲. آمدی، عبدالواحد (۱۳۷۷)، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه محمد علی انصاری، چاپ چهارم، انتشارات بی جا، ص ۷۶۸، ح ۱۵۱.
۳. تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۸)، رسانه و بحران در عصر فراواقعیت، پژوهش علوم سیاسی، سال چهارم، شماره اول، زمستان ۱۳۸۷، صص ۸۳-۵۱.
۴. جوادی آملی (۱۳۷۸) ، شریعت در آینه معرفت، چاپ دوم ، قم، انتشارات اسراء، ص ۱۱۲ .
۵. جوادی یگانه، محمدرضا و عزیزی، جلیل (۱۳۸۷)، هویت فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز با توجه به عامل رسانه، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره سوم، پاییز، صص ۲۱۳-۱۸۳.
۶. حجازی، الهه و حصیب حسین آبادی، طاهره (۱۳۸۷)، بررسی رابطه سبک‌های هویتی با باورهای دینی در دانشجویان؛ دانشکده روانشناسی دانشگاه تهران.
۷. شجاعی محمد صادق (۱۳۸۲) ، نقش کارکرد رسانه ها در هویت یابی یا بحران هویت، مجله حدیث زندگی (۱۱)، سال سوم، ش دوم، خرداد و تیر، ص ۶۶ .
۸. شرفی، محمد رضا (۱۳۸۴) ، جوان و نیروی چهارم زندگی، چاپ دوم، تهران، انتشارات سروش، ص ۸۰.
۹. طالبی، سکینه (۱۳۷۸) تحول هویت ملی دانش آموزان دختر دوره های تحصیلی ابتدایی ، راهنمایی و متوسطه در شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۱۰. عباسی قادری، مجتبی و خلیلی کاشانی، مرتضی (۱۳۹۰) تاثیر اینترنت بر هویت ملی، چاپ دوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

۱۱. علیزاده اقدم، محمداقبر و شیر، محمد و اجاقلو، سجاد (۱۳۸۹)، نقش آموزش در ارتقاء شاخص های هویت ملی دانش آموزان شهر زنجان، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره سوم، شماره نهم، صص ۲۰۶-۱۸۱.
۱۲. فرهادیان رضا (۱۳۷۶)، پایه های اساسی ساختار شخصیت در تعلیم و تربیت، قم، چاپ اول، انتشارات مؤسسه فرهنگی- تربیتی توحید، ص ۸۰.
۱۳. قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۸)، قاموس قرآن، چاپ هشتم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۷، ص ۹۵.
۱۴. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵)، عصر اطلاعات: قدرت هویت، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
۱۵. کلانتری، عبدالحسین و عزیز، جلیل و زاهد زاهدانی، سعید (۱۳۸۸)، هویت دینی جوانان شهر شیراز، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، شماره ششم، تابستان، صص ۱۴۱-۱۲۵.
۱۶. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۵) جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
۱۷. مجلسی، محمداقبر (۱۳۸۲)، بحار الانوار، تهران، چاپ سوم، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ج ۲۳، ص ۱۲۴، ح ۴۹.
۱۸. محمدی ری شهری علی (۱۳۸۴)، میزان الحکمه، ترجمه حمید رضا شیخی، قم، چاپ پنجم، انتشارات دارالحدیث، ج ۳، ص ۱۸۸۷.
۱۹. مک کوایل، دنیس . ویندال، سون (۱۳۸۸) مدل های ارتباطات جمعی، ترجمه گودرز میرانی، تهران: دفتر پژوهش های رادیو.

